

UN POBLE DIBUIXAT

Teià vist per A. Batllori Jofré

1. VILLA ISABEL / CAN BATLLORI

C/ d'Enric Borràs, 12

La casa de Teià on ABJ estiuejava i passava els caps de setmana pertanyia a la seva sogra Dolors; ella l'havia heretat del seu marit qui, al seu torn i en tant que fill únic, l'havia heretat d'Isabel Fàbregas. Va ser ella qui la va fer construir el 1931 i qui va batejar-la com a "Villa Isabel". Així apareix en un esgrafiament, avui desaparegut, que pot veure's parcialment al dibuix que va fer-ne ABJ. El jardí de la casa va esdevenir un punt central en l'univers de Batllori Jofré: l'aplec d'elements naturals –com les llavors de la tipuana, que confegeixen les ales de l'insecte que en Toni Batllori recuperà a la caixa titulada *Coleòpter*—; l'observació d'animals al brollador, que es conserva encara a la part de darrere del pati; l'ajuda prestada als magalls que queien a terra i no podien envolar-se; les vistes del poble que dibuixava des de la Torre del Lloro, una de les quals obre la ruta que esteu fent... Totes són pràctiques recurrents durant les seves estades a Teià.

2. CA LA LOLA

C/ de Narcís Monturiol, 14-16

La masia presenta característiques constructives del segle XV i és un exemple de l'anomenat 'gòtic rural'. ABJ la dibuixa força despallada, amb alguns elements de vegetació als laterals i, això sí, la porta entreoberta, com sol fer en alguns dels seus dibuixos (és el cas, per exemple, de Can Torrents). Al cel, els ocells i algun núvol espars. Si no sabéssim que Batllori Jofré era dretà, ho podríem deduir precisament per la manera com dibuixa els falciots que, si us hi fixeu, sempre volen en la mateixa direcció. A tots i cadascun dels dibuixos que fa els encara cap a l'esquerra.

3. CAN PADELLÀS

Passeig de Masarossa, 74

La masia, que probablement va reconstruir-se a principis del segle XVIII, presenta una teulada a dues aigües i un portal de punt rodó i obertures emmarcades amb pedra granítica. Actualment seu d'un restaurant, ABJ la dibuixa des d'una perspectiva interessant. Tot i que només veiem una cantonada de la bassa —mentre que la casa, en canvi, es veu sencera—, és precisament aquí on se situa el dibuixant, com si ABJ hi hagués posat els peus a dins. Poc o molt, sempre que pot mira de fer aparèixer l'aigua en moviment, ja sigui amb esquitxos (Pericó d'en Canal), brolladors (Can Torrents) o, com aquí, amb petites ondulacions que en trenquen l'efecte de mirall.

4. CREU DE TERME

Av. de Roca Suárez Llanos, 40-54

A. Batllori Jofré era religiós. Un sentiment i una pràctica que traspuen constantment a la seva obra; la travessen, fins i tot. Des de litografies sobre el rosari i la benedicció de la taula a mitjan segle XX fins a un reguitzell de goigs i pessebres... La creu no podia ser menys: en va fer diferents versions.

La creu de terme, tallada en gres de Montjuïc al segle XVI, es troba en un punt d'accés al municipi i, per tant, formaria part de les anomenades *creus indicatives*. Podria estar relacionada amb l'epidèmia de pesta que, el 1589, assolà el territori (la taula-altar amb funcions de comunidor des de la qual el sacerdot comunia tempestats i pedregades també podria haver servit per foragitar epidèmies i malures). La creu presenta les dues cares esculpides: en una banda, Crist crucificat i, a l'altra, la Verge amb el nen Jesús als braços. El fris decoratiu presenta diverses escenes amb sants de devoció popular entre els quals trobem a sant Martí i santa Magdalena. La creu, malmesa durant la Guerra Civil, va restaurar-se un cop acabat el conflicte i va recol·locar-se amb un lleuger canvi de posició.

5. CASA BRU

Torrent de Casa Bru, 9

Casa Bru o casa Fiveller és un conjunt monumental amb aparença de fortificació l'origen de la qual es remunta al segle X. L'edifici principal té planta quadrangular i és cobert a quatre vessants. A la dreta hi ha una torre emmerletada i una capella construïda el 1612. Presenta alguns elements característics, com el matacà de les golfes o el rellotge de sol, que ABJ també va voler recollir, així com una font amb peu hexagonal al pati. Com sempre, la vegetació hi té un paper rellevant en tant que emmarca la composició.

6. AJUNTAMENT

C/ de Pere Noguera, 6

Si bé l'edifici actual és de finals del segle XIX, la primera evidència documental de la seva existència es remunta al 1579, any de la venda dels terrenys destinats a "casa i corral del terme". Al segle XIX era la posada pública i albergava també l'escola en una caseta annexa (una funció, l'escolar, que va conservar fins a la planta baixa ben entrat el segle XX).

L'Ajuntament és un dels escassos edificis públics que ABJ va dibuixar. Que sapiguem, els únics altres exemples que ens va deixar van ser el del cementiri i el de l'escola El Cim. En el cas del Cim i de l'ajuntament, fa més l'efecte de ser una mena d'obligació —autoimposada, si es vol— que un desig acomplert: són edificis que s'allunyen del seu ideal rural, tant per la funció com per la forma i amb els quals, segurament, no se sentia tan còmode com amb les masies o les construccions populars.

7. ESGLÉSIA DE SANT MARTÍ

Baixada de les Moreres

D'estil tardogòtic o gòtic-renaixentista, l'església que avui veiem va substituir, el 1754, l'edifici anterior. La remodelació, de caràcter integral, va encarregar-se a Antoni Mateu, que segons s'especificava havia de seguir el model de l'església de les monges de Santa Elisabet de Barcelona, tot i que finalment s'inspirà en el convent de la Mare de Déu dels Àngels.

Vista per fora, es divideix en dos cossos, un que correspon a la nau i l'altra al campanar. La façana té una porta d'estil renaixentista precedida per una escalinata i un finestral neogòtic —afegit el 1902— destaca sobre els murs de pedra viva. Sobre el frontó s'hi pot veure un relleu amb la figura de sant Martí partint la capa i donant-la al pobre. És molt probable que aquesta imatge provingui del temple anterior, atès que s'ha datat als segles XII-XIII.

Tot i que ABJ va dibuixar-la també vista de cara, hem volgut incloure a la ruta una perspectiva menys habitual en la qual pot apreciar-se ben bé la nau lateral i la planta quadrada del campanar.

8. VITRALLS

Hem triat els vitralls per dos motius: en primer lloc, perquè en tant que element religiós, ABJ devia sentir-se prou còmode dibuixant-los. L'element pren la forma del tetramorf —una representació iconogràfica integrada per quatre elements— que, en el cas de la tradició cristiana, es tradueix en els quatre evangelistes: Mateu, Marc, Lluc i Joan amb les seves respectives representacions: l'àngel (l'amor diví, Mateu), el lleó (força i noblesa, Marc), el bou (sacrifici, Lluc) i l'àliga (saviesa, Joan). Dèiem que els hem triat per dos motius, i el segon és perquè en tota la producció teianenca, la figura humana escasseja. En aquest cas, es tracta de la reproducció d'una obra ja feta, certament, i per tant ABJ s'havia de cenyir a l'original, però no deixa de ser curiós que, de les escasses figures humanes que trobem al seu poble dibuixat, ja n'hi hagi una que tampoc pot considerar-se viva.

9. CAN TORRENTS

Plaça de Sant Jaume, 2-6

ABJ dibuixà la casa —avui un restaurant— amb un gran realisme i des d'una perspectiva interessant: del pati mateix estant. Reprodueix fidelment la distribució asimètrica dels elements de la façana. Una façana que, per la tipologia de la porta adovellada i de les finestres gòtiques que s'han conservat, és considerada la façana gòtica més antiga del poble. Documentada des del 1331, la masia era propietat de la família Destorrents de Barcelona, un membre dels quals (Pere) va ser conseller en cap de la Generalitat durant aquell mateix segle.

Allò que fa interessant el dibuix, detalls a banda, és la presència dels animals domèstics que tan sovint dibuixava. Aquí, les gallines picotegen mentre el gat reposa sobre la bancada. Hi ha també, però, tot d'elements propis del tarannà batllorià: el brollador —destaca el bassal a terra—, la pastera dins de casa, el cabàs amb la bugada sota la finestra del primer pis o la carbassa sobre el sostre del galliner són pinzellades molt batllorianes que contribueixen a la idealització del món rural però també a donar versemblança i vida al dibuix.

Can Torrents compta, curiosament, amb una altra versió dibuixada en què no hi ha ni gat, ni gallines, així com amb un dibuix addicional en què, des de la plaça, pot veure's el portal d'entrada a la casa, d'època barroca i amb un imponent escut de pedra del 1577.

10. CAN LLADÓ

C/ de l'Empordà, 22

Els elements més importants i característics d'aquesta masia del segle XIV són la porta d'arc de mig punt adovellat i els finestrals gòtics del primer pis, que presenten motius vegetals i rostres humans esculpits, així com llindars motllurats de pedra. Entremig dels dos s'hi conserva un rellotge de sol amb decoració pintada que ABJ també va dibuixar, tot i que sense gaire detall. En aquest dibuix, si us hi fixeu, la porta d'entrada a la masia és tancada, però no es va poder estar de deixar oberta la del cobert lateral.

Entre 1689 i 1692 en aquesta casa hi residia el batlle Gabriel Lladó, qui fou darrer jurat de Teià en perdre Catalunya les institucions de govern local amb el triomf de Felip V l'any 1714.

11. BARRACA DEL CARNICERET

Torrent del Molí, s/n

ABJ també va dibuixar una barraca de vinya. I us ensenyem aquesta com a mostra d'un tipus de construcció tradicional que ens permet de veure la importància de la vinya allà on ara ja no hi queden ceps i la rellevància que aquesta mena d'elements adquirien per al dibuixant. Servia per aixoplugar-s'hi en cas de mal temps, per menjar-hi a recer de la solana, per reposar-hi, per guardar-hi eines i estris del camp. A la del dibuix hi veiem canyes, indispensables per als horts, i portadores (si us hi fixeu, també s'intueix un cep en primer terme, a l'esquerra).

N'hi ha de dos tipus: sots de vinya (en pendent, excavades al marge de sauló) i barraques de sostre amb volta de canó. Aquesta és la més característica i la que ABJ va dibuixar. Solen tenir planta rectangular i terres de sorra i presenten la porta orientada al sud, a banda de diverses espitlleres per al pas de llum. El sostre, sense bigues, està fet amb rajoles, molt més fàcils de transportar que les teules i els maons. A vegades presenten elements accessoris com xemeneia, dipòsits d'aigua, dipòsits per a l'elaboració del caldo bordelès... així com canalitzacions per a l'aprofitament de l'aigua de pluja, com és el cas. El catàleg de patrimoni de la Diputació de Barcelona recull 46 barraques i sots de vinya repartits pel municipi de Teià.

12. CASA POL

C/ d'en Berenguer Raudors, 9

Un dels elements més característics d'aquesta casa, l'origen de la qual es remunta al segle XIII (era la residència de Ramon de Roudors, senyor de Teià) són sens dubte les torres de planta quadrada coronades per merlets. ABJ les va dibuixar des de diferents perspectives. S'hi veuen perfectament els carreus tallats i polits que reforcen els angles i els carreus de grans dimensions de les obertures. També hi podem veure la capella, del 1696. La tradició teianenca establia que la nit del 5 de gener, la cavalcada sortís d'aquesta capella, atès que a l'interior hi havia un quadre de l'Adoració dels Reis Mags.

A principis del segle XVIII, l'aleshores propietari de la casa, Carles Fivaller, va emprendre una reforma important que li acabaria donant l'aparença que té actualment. És graciós de veure com ABJ hi dibuixa, al final, sota dos grans arbres, un cotxe (sembla un 850) i un carro: la tradició i la modernitat, allà on vivia i allà on hauria volgut viure o, més aviat, allà on vivia i allà on dibuixava.

13. BASSA DE CASA POL

Tot i que la bassa no es pot veure des del carrer (queda rere la casa, enmig d'una pineda), hem volgut recollir aquest element perquè forma part d'un seguit de construccions auxiliars (vist des del punt de vista arquitectònic) però centrals (si ho contemplem des del vessant productiu de les finques) que ABJ va dibuixar sovint. És clar, eren elements intrínsecs a la vida pagesa, tan estretament lligats a la quotidianitat del camp (parlem de fonts, basses, barraques de vinya...) que li cridaven prou l'atenció com per dedicar-los un dibuix (també podem veure part d'una bassa al dibuix de Can Padellàs com si, d'alguna manera, tot i que l'atenció se centra en la masia, li hagués sabut greu no deixar constància de la seva presència).

14. CAN BARRERA

C/ de Berenguer Raudors, 20

En aquest cas, ABJ va voler mostrar l'era d'aquesta casa, de la qual tenim constància des de l'any 1333, i en la torre-llanterna de la part posterior. Es tracta d'una construcció que ha patit molts canvis al llarg dels segles, essent un dels més significatius la reforma i ampliació del segle XIX, que incorporà, entre d'altres, el porxo lateral neoclàssic. A la façana hi ha uns elements ornamentals que també reproduïx, tot i que no fins al punt que se'n puguin apreciar els detalls: són dos petits aplics de terracota de forma ovoide, un d'ells amb una inscripció que destaca l'antiguitat de la casa.

Volem pensar que Batllori Jofré apreciava la figura de Jacint Barrera, farmacèutic, meteoròleg, professor i naturalista que dedicà el seu primer llibre als ocells de Teià i El Masnou i el fons documental del qual (cartes, manuscrits, llibres i revistes, documents personals) es custodia a la Biblioteca de Can Llauredor. Autor de la *Miscel·lània rural popular* (1927), que recollia articles de temàtica científica, era un apassionat de l'agricultura, l'astronomia i la ràdio, entre d'altres. És curiós constatar els lligams entre tots dos personatges, atès que, a banda dels interessos compartits, al Fons Barrera hi ha dues obres il·lustrades per ABJ.

15. CEMENTIRI

Camí del cementiri

El projecte original del cementiri municipal data de 1854 i és del masnoví Miquel Garriga i Roca. Amb unes vistes magnífiques sobre el mar i el poble, la construcció traspuja la simplicitat i la contundència de l'arquitectura de mitjan segle XIX. ABJ centra l'atenció en l'entrada, amb la creu (al centre) retallada sobre els xiprers, als quals ha donat un gran protagonisme. És una dels pocs dibuixos de Teià en què hi fa aparèixer la figura humana, en aquest cas sis figures de diferents generacions que veiem d'esquena i que porten flors. Batllori Jofré podia veure el cementiri des de casa seva.

16. PINS

Els elements vegetals adquireixen una gran rellevància en l'obra batlloriana. En l'obra i també en la vida. El seu fill Toni deia: "Si ABJ hagués estat un vegetal, hauria estat un arbre. Un arbre centenari —com els de la Riera, però posat al mig d'una petita plaça— i sobretot de fulla caduca, per donar més opcions a dibuixants, pintors, i fotògrafs." Els seus dibuixos reproduïxen de manera realista i fidel les diferents espècies vegetals de l'entorn. Els pins, en concret, apareixen en als seus dibuixos de forma reiterada. Els coneixia bé: en tenia, al pati de la casa de Teià, un exemplar portentós que encara avui es pot veure. Aquí reproduïm un dibuix que dedica a aquesta espècie de manera exclusiva, a manera d'estudi.

17. FONT DEL PERICÓ D'EN CANAL

La font se situa vora la que havia estat la vinya d'en Canal. Granotes i gripaus aprofiten les quatre piques que té, disposades de manera esglaonada, per fer-hi les postes. És, per tant, un indret idoni per observar-hi tant la transformació dels amfibis com les espècies que venen a abeurar-s'hi. Igual que les basses i les mines, aquesta mena de construccions auxiliars van despertar l'interès d'ABJ, que no dubta a dibuixar-les en el que esdevé una mena d'estudi del natural d'elements de l'arquitectura popular que després bé podia reproduir a les seves obres.

18. CAN MONAC

C/ d'en Berenguer Raudors, 14

Masia del segle XIV de planta baixa i pis amb dos pisos al cos central. Té una porta d'arc de mig

punt adovellat i dues finestres gòtiques amb les llindes treballades en forma d'arc conopial. Hi ha diverses espitlleres i una inscripció —1646— corresponent a la data d'una reforma. Sobre la dovella clau del portal hi ha un detall esculpit en pedra. El pintor Romà Vallès, que va convertir l'antic graner en estudi, va restaurar la masia, que durant la baixa edat mitjana havia estat propietat de la família Fivaller, una nissaga de ciutadans honrats de Barcelona i reconeguts promotors artístics.

L'arrebossat de la façana no deixa veure el rellotge de sol, del qual només resta l'agulla; sí que en veiem la forma, en canvi, al dibuix d'ABJ. Obvia, en canvi, el detall esculpit de la dovella central. Hi ha un detall, però, del qual no es va descuidar. Ho endevineu? Com és acostumat, la porta mig oberta.

19. CMC LA UNIÓ / FONS BATLLORI

Passeig de la Riera, 116